

WSPÓŁTWÓRCY UNIwersYTETU MARIi CURIE-SKOŁODOWSKIEJ W LUBLINIE WYWODZĄCY SIĘ Z NAUKOWEGO ŚRODOWISKA LWOWSKIEGO

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej został powołany do życia w trudnych warunkach końca II wojny światowej. Front przebiegał wówczas wzdłuż Wisły a tereny położone na wschód od rzeki, w tym Lubelskie, wolne były od okupacji hitlerowskiej. Wiadomo było już wtedy, że Polska odrodzi się w nowych granicach politycznych i to, że wschodnia granica państwa będzie przebiegać na Bugu. Największym miastem wolnym od działań wojennych był wówczas Lublin. Od wieków wyróżniał się on przychylną atmosferą dla rozwoju szkolnictwa różnych szczebli i orientacji, jak też rangą administracyjną i gospodarczą w tej części Polski. Z tych też względów Lublin stał się centrum organizacyjnym państwa na terenach wyzwolonych spod okupacji hitlerowskiej. W okresie międzywojennym istniał w Lublinie Jezuicki Instytut „Bobolanum”, Talmudyczna Wyższa Uczelnia Jeszywa oraz założony w roku 1918 Katolicki Uniwersytet Lubelski, który od roku 1938 uzyskał prawo nadawania stopni naukowych na równi z uczelniami państwowymi. Wiadomo też było, że dwa znaczące polskie ośrodki akademickie – we Lwowie i w Wilnie – pozostaną poza granicami państwa. Jeszcze nie w pełni sobie wówczas zdawano sprawę z ogromu strat, jakie poniosła polska inteligencja w czasie kończącej się wojny. Została ona w bardzo dużej mierze brutalnie i z pełną premedytacją wymordowana przez dwa zbrodnicze systemy totalitarne – niemiecki i sowiecki. Dla tych, którym udało się przeżyć, właśnie Lublin był pierwszym miastem wolności. To właśnie tu, w wyniszczonym straszną wojną społeczeństwie zaczęła się rodzić potrzeba odbudowy jednego z filarów nowoczesnego państwa – szkolnictwa różnego szczebla. Taka świadomość musiała istnieć również w kręgach ówczesnych władz państwowych. W Lublinie latem i jesienią 1944 roku zaczęli się gromadzić profesorowie i inni pracownicy naukowcy, głównie ze Lwowa. Część z nich podjęła od razu zajęcia w reaktywowanym Uniwersytecie Katolickim, inni reprezentujący nauki przyrodnicze podjęli już we wrześniu cykle wykładów otwartych, które cieszyły się ogromną popularnością. W takich specyficznych okolicznościach zaczęła się rodzić myśl utworzenia w Lublinie państwowej szkoły wyższej. W prasie zaczęły się ukazywać ogłoszenia wzywające profesorów, docentów i asystentów wszelkich wyższych uczelni i instytutów polskich i zagranicznych do natychmiastowego zgłoszenia się w Wydziale Szkół

Wyższych Resortu Oświaty, w gmachu Biblioteki przy ul. Narutowicza 4. Tym, który przyjmował zgłaszających się i głównym entuzjastą utworzenia w Lublinie drugiego Uniwersytetu był prof. **Henryk Raabe** – wybitny protozoolog, znany przedwojenny działacz społeczny o lewicowych poglądach. Do Lublina przyjechał ze Lwowa. Z miastem tym związany był w latach 1939-1944. Zasługi prof. Henryka Raabego były ogromne i właściwie są nie do przecenienia. Doprowadził osobiście do zatwierdzenia i w rezultacie do utworzenia pierwszego po drugiej wojnie państwowego, polskiego Uniwersytetu. To dzięki jego ogromnemu zaangażowaniu decyzje zapadły stosunkowo szybko, bo już 23 X 1944 roku na posiedzeniu PKWN (jako jedynej władzy ówczesnej w Polsce) został powołany Uniwersytet w Lublinie, a patronką jego została Maria Curie-Skłodowska (brano pod uwagę również Mikołaja Kopernika). Grono zapaleńców, którzy tworzyli UMCS, zdawali sobie sprawę z ogromu problemów jakie stały przed nimi. Wszystko należało tworzyć od zera. Pierwsze posiedzenie senatu odbyło się na beczkach, a czasopisma naukowe ze Lwowa przemycano w plecakach. O tych pionierskich czasach z niemałym rozrzewnieniem wspominali po latach twórcy Uniwersytetu. Lublin stał się zatem pierwszym miastem pobytu dla tych, którzy musieli opuścić Lwów. Powołany do życia Uniwersytet składał się z 4 wydziałów: Przyrodniczego, Lekarskiego, Weterynaryjnego i Rolnego. Wydział Farmaceutyczny powołany został w styczniu 1945 roku. W tym też miesiącu odbyła się pierwsza inauguracja roku akademickiego. W niezmięnionej strukturze Uniwersytet funkcjonował 4 lata. W roku 1950 z Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego utworzono Akademię Medyczną, a pięć lat później, w r. 1955, z Wydziałów Rolnego i Weterynaryjnego powstała Wyższa Szkoła Rolnicza. Struktura Wydziału Przyrodniczego, który już w roku 1946 zmienił nazwę na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy była dosyć złożona. Składał się on z 6 sekcji. Były to sekcje: filozoficzna, biologiczna, matematyczno-fizyczna, chemiczna, geograficzno-geologiczna oraz nauk antropologicznych. Utworzenie tych sekcji było pewną konsekwencją toczących się wtedy dyskusji nad kształtem Uczelni. Przeważały głosy o utworzeniu uniwersytetu o pełnym profilu badawczym i dydaktycznym. Przy takiej strukturze Wydział ten skupiał bardzo różnorodnych specjalistów.

Charakterystyka kadry naukowej wywodzącej się ze środowisk naukowych Lwowa, która współtworzyła wydziały UMCS dające początek Akademii Medycznej i Wyższej Szkole Rolniczej, została dokonana w osobnych opracowaniach (A. Wróbel, F. Pawłowski). Prezentacja ludzi nauki ukształtowanych przez lwowskie uczelnie, którzy związani byli z Wydziałem Przyrodniczym (jedynym, który pozostał przy UMCS z jego pierwszej struktury), powinna być poprzedzona bardzo zwięzłą informacją o najważniejszych uczelniach Lwowa.

Akt fundacyjny Akademii, czyli Uniwersytetu we Lwowie otrzymali jezuici w r. 1661 od króla Jana Kazimierza. Akt ten równał prawa i przywileje z Akademią Krakowską. Po różnych kolejach losu o prawdziwym nowoczesnym uniwersytecie we Lwowie możemy mówić właściwie dopiero po jego repolonizacji – po roku 1871. Wtedy to Uniwersytet Lwowski z językiem wykładowym polskim (na którym niektóre wykłady odbywały się także po ukraińsku i łacinie) składał się z 4 Wydziałów: Teologicznego, Lekarskiego, Prawa i Filozoficznego. Po roku 1920 Uniwersytet otrzymał imię Jana Kazimierza i został przeniesiony do Gmachu Sejmu Galicyjskiego. Po reorganizacji w roku 1924 Uniwersytet składał się z 5 Wydziałów: Humanistycznego, Matematyczno-Przyrodniczego, Teologicznego, Prawniczego i Lekarskiego. Z Uniwersytetem lwowskim związani byli między innymi tacy znani profesorowie jak Sz. Askenazy, O. Balzer, K. Liske, A. Rehman, A. Kalina, J. Kasproicz, H. Arctowski, T. Wojciechowski, K. Twardowski, E. Romer, K. Ajdukiewicz, H. Steinhaus, S. Banach, J. Czekanowski, B. Dybowski, M. Gębarowicz, J. Kleiner, J. Kuryłowicz. W roku 1939 Uniwersytet został przejęty przez Ukraińców, a od r. 1940 nosi imię Iwana Franki. Politechnika Lwowska powstała na bazie trzyklasowej szkoły realnej założonej w roku 1917. Jako Szkoła Politechniczna złożona z 5 Wydziałów powstała w roku 1877. Uczelnią zawodową, która reprezentowała również bardzo wysoki poziom kształcenia, była Akademia Rolnicza w Dublanach, założona w roku 1856. Do pierwszej wojny światowej, kiedy Polski nie było na mapie politycznej Europy, dwa polskie miasta

w Galicji – Lwów i Kraków były bazą naukową i kulturalną dla odrodzonego po roku 1918 państwa. Tradycje polskie przetrwały we Lwowie aż do roku 1945 wtedy to miasto znalazło się w obrębie Związku Radzieckiego, a jego mieszkańcy musieli je opuścić, mimo że z Polską związane było przez 600 lat.

Najwięcej lwowiaków skupiły dwie sekcje: biologiczna i geograficzno-geologiczna Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. W styczniu 1952 r. Wydział ten podzielony został na dwa niezależne Wydziały: Mat-Fiz-Chem oraz Wydział Biologii i Nauk o Ziemi. Od października tegoż roku powołano Wydział Humanistyczny. Wydział Przyrodniczy, jako jeden z pierwszych na UMCS, był bez wątpienia bazą trzech niezależnych wydziałów uniwersytetu. Pierwszym jego dziekanem był prof. **Konstanty Strawiński**

Konstanty Strawiński

(1892-1966). Profesor Strawiński rozpoczął studia na Uniwersytecie w Charkowie i tam był asystentem w Katedrze Zoologii i Entomologii WSR. W okresie międzywojennym pracował w SGGW w Warszawie. Habilitował się na Wydziale Leśnym Politechniki Lwowskiej tuż przed wojną. Z UMCS związany był od roku 1944. Od podstaw utworzył Zakład Biologii, przemianowany następnie na Zakład Zoologii Szczegółowej i Entomologii, a później na Katedrę Zoologii Systematycznej, którą kierował do roku 1962. Pełnił też funkcję prorektora Uniwersytetu. Wypromował wielu doktorów oraz stworzył lubelską szkołę entomologiczną.

Jan Mydlarski

Bardzo istotną rolę w tworzeniu Wydziału i innych jednostek uniwersyteckich odegrał prof. **Jan Mydlarski** (1892-1956) – antropolog. Studia odbył we Lwowie na Wydziale Filozoficznym gdzie w r. 1922 uzyskał doktorat. Cztery lata później habilitował się z zakresu antropologii. W r. 1927 opuścił Lwów i na Uniwersytecie Warszawskim kontynuował badania serologiczne. Z Lublinem związany był w latach 1945-1949. Był pierwszym kierownikiem Katedry Antropologii i bardzo aktywnym organizatorem Wydziału Przyrodniczego. Znaczącą inicjatywą Profesora było powołanie do życia wydawnictwa „Annales UMCS”, którego był pierwszym redaktorem. W roku 1949 prof. Mydlarski przeniósł się do Wrocławia, co było dużą stratą dla środowiska naukowego Lublina. Następcą Profesora był również wy-

kształcony we Lwowie doc. **Tadeusz Henzel** (1905-1955), który doktorat z antropologii uzyskał w r. 1932 u prof. Jana Czekanowskiego, jednego z najwybitniejszych antropologów polskich. Tadeusz Henzel należał do bardzo utalentowanych nauczycieli akademickich. Zajmował się antropologią etniczną i taksonomią. Odszedł nagle, przeżywszy zaledwie 50 lat. Z Katedrą Antropologii związany był również doc. **Kazimierz Wiązowski** (1891-1969). Podobnie jak doc. Tadeusz Henzel, uzyskał w r. 1932 doktorat z antropologii na UJK u prof. J. Czekanowskiego. Kazimierz Wiązowski zajmował się antropologią stosowaną, a po śmierci Tadeusza Henzla kierował Katedrą Antropologii do roku 1963.

Uczonym wykształconym na kilku uniwersytetach polskich i zagranicznych był prof. **Piotr Wiśniewski** (1881-1971). W Uniwersytecie Lwowskim obronił pracę doktorską w roku 1910 u prof. M. Raciborskiego. Była to praca ekspery-

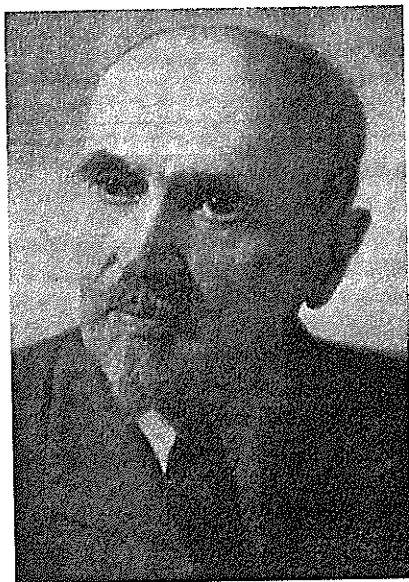
Tadeusz Henzel

Piotr Wiśniewski

mentalna z botaniki. Prof. Wiśniewski do wybuchu pierwszej wojny światowej pracował jako adiunkt w Akademii Rolniczej w Dublanach. W okresie międzywojennym związany był z Warszawą i Wilnem. W UMCS był organizatorem i pierwszym kierownikiem Katedry Botaniki Ogólnej. Pełnił tę funkcję w latach 1945-1960. Publikował niewiele, ale prace te cieszyły się dużym uznaniem wśród botaników na świecie. Wypromował kilku doktorów. Organizatorem Katedry Zoologii i Ewolucjonizmu był pierwszy rektor UMCS prof. **Henryk Raabe** (1882-1951). Ze Lwowem związany był w latach 1939-1944. Na Uniwersytecie Lwowskim (ukraińskim) im. Iwana Franki pracował przez dwa lata w okresie 1939-1941 jako prof. w Zakładzie Anatomii Porównawczej.

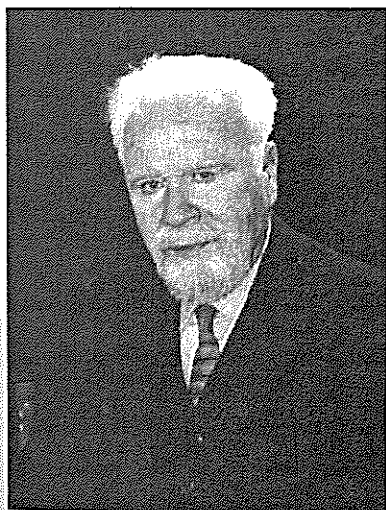
Katedra Fizjologii Roślin została zorganizowana przez prof. **Bronisława Niklewskiego** (1879-1961), uczonego, który habilitował się we Lwowie w r. 1909 w zakresie fizjologii roślin i mikrobiologii. Prof. Bronisław Niklewski w okresie międzywojennym związany był z Poznaniem, do którego powrócił po rocznym pobycie w Lublinie w roku 1945. Uczonym o światowej sławie był prof. **Józef Motyka** (1900-1984), organizator i wieloletni kierownik Katedry Systematyki i Geografii Roślin w latach 1946-1970. Był on również organizatorem Ogrodu Botanicznego w miasteczku uniwersyteckim. Prof. J. Motyka, wykształcony wprawdzie w Uniwersytecie Jagiellońskim, ze Lwowem związany był od r. 1930, gdzie pracował jako adiunkt w uniwersyteckim ogrodzie botanicznym, kierowanym przez prof. Stanisława Kulczyńskiego. Rozprawę habilitacyjną

*Kazimierz Matusiak**Henryk Raabe**Bronisław Niklewski**Józef Motyka*

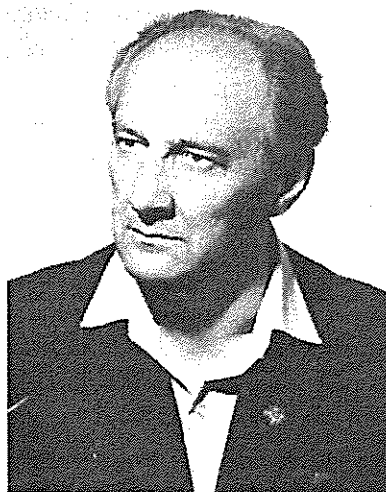
obronił na UJK w roku 1938. Było to studium monograficzne porostów z grupy *usnea*. Zbiory porostów prof. Motyki znane są na świecie a sam Profesor uważany jest za ojca lichenologii polskiej (nauka o porostach).

Urodzonym lwowianinem, wykształconym na UJK był prof. **Kazimierz Matusiak** (1913-1994). W roku 1937 uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie botaniki. Równocześnie studiował na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej. W latach 1941-1945 pracował w Instytucie Szczepionek prof. Weigla. Z Lublinem związany był od roku 1956, gdzie pracował na etacie docenta w Zakładzie Mikrobiologii. Pełnił też funkcję dziekana Wydziału BiNoZ. W roku 1970 przeniósł się do Warszawy. Ze Lwowem związany był również dr **Kazimierz Dygdała** (1916-1989), który w roku 1936 rozpoczął studia w Lwowskim Instytucie Weterynaryjnym, ale dyplom lekarza weterynarii otrzymał już po wojnie na UMCS w Lublinie. Pracował od roku 1950 do emerytury w Katedrze Mikrobiologii.

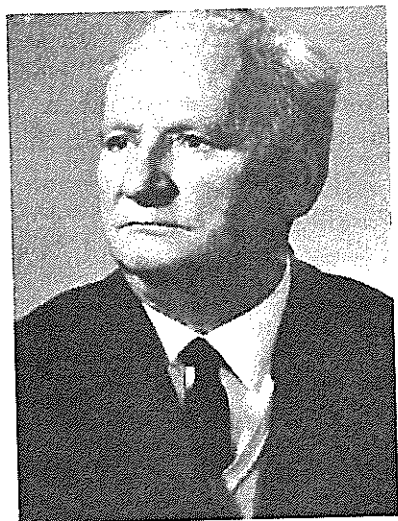
Studia we Lwowie na Wydziale Przyrodniczym UJK w roku 1936 rozpoczął doc. **Sergiusz Riabinin** (1918-1997). Studiował równolegle w lwowskim konserwatorium. Była to postać niezwykle. Przyrodnik, poeta-filozof, przez wiele lat kierował Zakładem Ochrony Przyrody na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi.

Sergiusz Riabinin

Kazimierz Dygdała

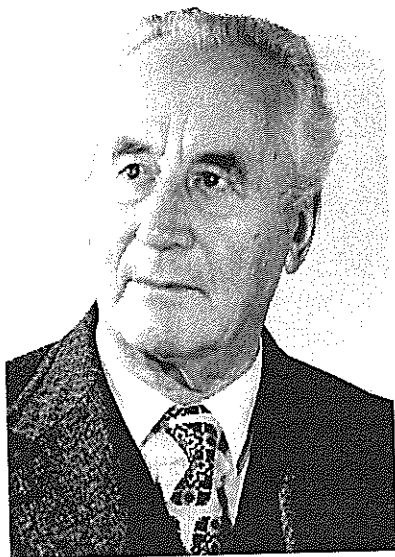
*Adam Malicki**Aniela Chałubińska*

Dużą grupę lwowiaków na Wydziale Przyrodniczym tworzyli geografowie wykształceni w znanym Instytucie Geograficznym UJK. Po opuszczeniu Lwowa tworzyli ośrodki geograficzne we Wrocławiu, Poznaniu i Lublinie. Instytut Geograficzny we Lwowie powstał w roku 1882. Jego pierwszym kierownikiem był prof. Antoni Rehman, a od r. 1911 do r. 1933 prof. Eugeniusz Romer. Następcą Romera został prof. Ludwik Zierhoffer. Instytut Geograficzny we Lwowie odegrał bardzo istotną rolę w poznaniu przyrodniczym ziem Polski południowo-wschodniej. Badania północnej krawędzi Podola do dzisiaj mogą uchodzić za wzór kompleksowych badań środowiska geograficznego. Postacią wybijającą się był prof. Eugeniusz Romer – najwybitniejszy geograf polski XX wieku. Należał do grona tych wielkich Polaków, którym Polska zawdzięcza niepodległość po I wojnie światowej. Uczniami Romera, którzy związali się z Lublinem byli: **Aniela Chałubińska**, **Adam Malicki**, **Franciszek Uhorczak**, **Michał Janiszewski**, **Włodzimierz Zinkiewicz**, **Kazimierz Bryński**. Profesor Adam Malicki (1907-1981), jako jeden z organizatorów UMCS, był niekwestionowanym twórcą lubelskiej geografii. Już w kwietniu 1945 r. powstała Katedra Geografii Ogólnej. Prof. Malicki najważniejsze szczeble kariery akademickiej przeszedł we Lwowie. W kwietniu 1939 roku został dopuszczony jako adiunkt UJK do kolekwium habilitacyjnego. Po wojennej przerwie przewód habilitacyjny został zakończony na UJ w Krakowie. Profesor A. Malicki należał do autorytetów tworzących szkoły geograficzne w Polsce powojennej. Był wielkim miłośnikiem książki. Biblio-

teka Instytutu Nauk o Ziemi nosi jego imię. Pełnił też funkcję prorektora Uniwersytetu, a Zakładem Geografii Fizycznej kierował 32 lata. Wypromował 22 doktorów, spośród których 6 zostało doktorami habilitowanymi, a 8 profesorami. Prof. Franciszek Uhorczak (1902-1981), kolega ze studiów Adama Malickiego, był pierwszym dziekanem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Z UMCS związany był od roku 1949 – wtedy to objął kierownictwo II Katedry Geografii. Prof. Uhorczak stworzył lubelską szkołę kartograficzną i należał do najwybitniejszych kartografów polskich XX wieku. Był człowiekiem o wielkim uroku osobistym, zjednującym sobie sympatię studentów i współpracowników. Był porywającym mówcą i gawędziarzem. Do wybitnych uczennic Romera należała bez wątpienia prof. **Aniela Chałubińska** (1902-1998), wnuczka Tytusa Chałubińskiego. Odeszła na zawsze w roku 1998, a swoim życiem, bez granic oddanym pracy pedagogicznej i naukowej, ogarnęła prawie cały XX wiek. Pracę doktorską ocenioną przez Romera na celująco obroniła w roku 1926. Potem pracowała jako nauczycielka w szkołach średnich Lublina. Z UMCS związana była od roku 1945. Kierowała Katedrą Geografii Regionalnej aż do emerytury w roku 1972. Nigdy nie zerwała kontaktów ze środowiskiem uniwersyteckim. Na posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Geograficznego wygłosiła rekordową liczbę 100 odczytów. Należała do grona wybitnych pedagogów, którzy uczyli geografii, rozwijając wyobraźnię ucznia, kontynuowała tym samym tradycje wielkich dydaktyków tego przedmiotu: W. Nałkowskiego, S. Pawłowskiego i E. Romera. Profesora Chałubińska wykształciła całe pokolenie lubelskich geografów, którzy tak licznie zgromadzili się na cmentarzu przy ulicy Lipowej w dniu 14 lipca, odprowadzając ją na miejsce wiecznego spoczynku. W roku 1992 Profesora otrzymała doktorat honorowy UMCS. Aniela Chałubińska była wielką humanistką, nauczycielem, lwowianką ukształtowaną przez to miasto, o którym nigdy nie zapomiała. Bliskim współpracownikiem prof. Anieli Chałubińskiej był doc. **Michał Janiszewski** (1901-1984). Studiował w romeńskim Instytucie Geograficznym i Kartograficznym, gdzie zdobył teoretyczne podstawy zawodu kartografa. Do historii nauki przeszedł jako wybitny dydaktyk i autor szkolnych atlasów geograficznych oraz jako współautor (z Anielą Chałubińską) podręczników do geografii regionalnej. Z UMCS związany był w latach 1961-1971, kierując Zakładem Metodyki Nauczania Geografii. Był niezwykle dobrym, szlachetnym człowiekiem, który poznał gorzki smak syberyjskiego zesłania w latach czterdziestych.

Rodowitym lwowianinem był również prof. **Włodzimierz Zinkiewicz** (1904-1972). Dyplom uzyskał w roku 1931 u prof. Romera. Potem pracował jako wolonariusz w Zakładzie Geofizyki i Meteorologii u prof. Henryka Arctowskiego – wielkiego uczonego polarnika. Z UMCS związany był od roku 1950. Był organizatorem Katedry Meteorologii i Klimatologii oraz obserwatorium meteorologicznego na placu Litewskim w Lublinie.

Postacią, której nie można pominąć jest mgr **Kazimierz Bryński** (1903-1968). W latach 1926-1932 studiował geografii i biologię na UJK. We Lwowie podejmował różne prace naukowe w Katedrze Botaniki Politechniki Lwowskiej. Z UMCS związany był od roku 1954 jako bliski współpracownik prof. Józefa Motyki. W historii UMCS zapisał się jako główny pomysłodawca i organizator Ogrodu Botanicznego na Sławinku. Był bardzo aktywnym działaczem na polu ochrony przyrody w całym regionie lubelskim. Mgr Kazimierz Bryński to piękna postać wielkiego i jakże skromnego społecznika, wręcz fanatyka ochrony przyrody i tworzenia przyrodniczych podstaw rekreacji. Był jednym z twórców koncepcji Zalewu Zemborzycznego na rzece Bystrzycy.

Alfred Jahn

Do ludzi tworzących UMCS należy jeden z najwybitniejszych geografów współczesnych, wybitny geomorfolog, polarnik prof. **Alfred Jahn** (zmarł 1 IV 1999 r., przeżywszy 84 lata). Był on rodowitym lwowianinem, wykształconym w UJK, gdzie w roku 1938 uzyskał doktorat. Z UMCS związany był w latach 1945-1949, potem przeniósł się do Wrocławia. Z okresu lubelskiego jako wynik badań terenowych pochodzi jego monografia geomorfologiczna Wyżyny Lubelskiej. Dzieło to miało duże znaczenie inspirując wiele kierunków badań przyrodniczych w regionie lubelskim. Prof. A. Jahn jest doktorem honorowym naszego Uniwersytetu.

Włodzimierz Zinkiewicz

Kazimierz Bryński

Michał Janiszewski

Franciszek Uhorczak

Jan Ernst

Do grona lwowiaków należał również prof. **Jan Ernst** (1909-1993). Z UMCS związany był dopiero od roku 1959. Wtedy to został kierownikiem Katedry Geografii Ekonomicznej. Pracę doktorską z geografii ekonomicznej obronił u prof. Zierhoffera w roku 1937. Podczas pracy w UMCS pełnił funkcję dziekana Wydziału Nauk o Ziemi. Kierunek jego życia wyznaczały dwie linie: naukowa i artystyczna, opisał to zresztą w swojej biograficznej książce. Był autorem wielu piosenek w założonym przez siebie Chórze Erjana. Prof. Ernst był doskonale znaną postacią w środowisku dawnych lwowian. Do końca życia zachował pogodę ducha i elegancję – cechy tak typowe dla rodowitych mieszkańców przedwojennego Lwowa.

Ze Lwowem związana jest dr **Elżbieta Duszyńska** absolwentka geografii w UJK z roku 1939 i pierwsza asystentka w Zakładzie Geografii Ogólnej związana z UMCS od r. 1945 do emerytury 1974 r. Pracując na Uniwersytecie cieszyła się ogromnym szacunkiem, sympatią i uznaniem jako doskonały dydaktyk.

Elżbieta Duszyńska

Do organizatorów UMCS należał również prof. **Bohdan Dobrzański** (1909-1987), związany z Uniwersytetem w latach 1946-1969. Był on absolwentem Politechniki Lwowskiej, kończąc Wydział Rolno-Leśny gdzie początkowo pracował i obronił doktorat w roku 1939. Pełnił funkcję rektora Uniwersytetu w latach 1952-1955. Od roku 1955 głównym miejscem jego pracy była wprawdzie WSR, ale na UMCS na wydziale BiNoZ zorganizował Katedrę Gleboznawstwa, którą kierował w latach 1955-1964. Należał do najwybitniejszych gleboznawców polskich.

Bohdan Dobrzański

Na Wydziale Przyrodniczym bardzo krótko (1945-1946) pracowali: prof. Jan Mergentaler – astronom, absolwent UJK oraz prof. Jan Blaton (1907-1948) – fizyk teoretyk, absolwent i doktorant z fizyki na Politechnice Lwowskiej. W dwa lata po wyjeździe z Lublina do Krakowa zginął tragicznie w Tatrach.

W roku 1949 został powołany na UMCS Wydział Prawa. Do grona organizatorów tego Wydziału należy zaliczyć trzech profesorów. Byli to **Leon Halban**, **Tadeusz Taras** oraz **Józef Mazurkiewicz**. **Prof. Halban** (1893-1960), urodzony wprawdzie w Krakowie w rodzinie profesorskiej, całą swoją edukację otrzymał we Lwowie. W mieście tym w roku 1911 zdał maturę i w tym samym roku wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. W roku

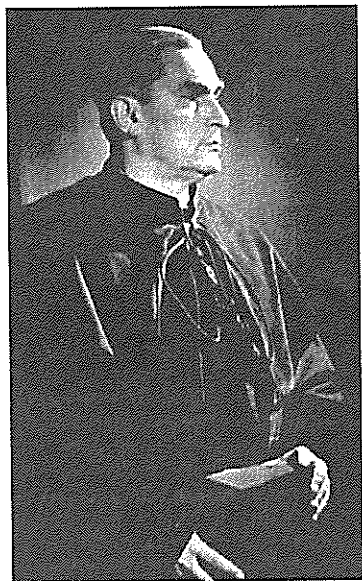
1916 doktoryzował się, a w roku 1926 uzyskał habilitację z prawa kościelnego. W roku 1936 został profesorem na Wydziale Prawa UJK. Był wielkim działaczem społecznym i politycznym. Walczył z rasizmem i narodowym socjalizmem. Lata okupacji spędził również we Lwowie. W tym okresie bardzo poważna choroba neurologiczna przykuła go na zawsze do wózka inwalidzkiego. W roku 1944 przyjechał do Lublina i objął Katedrę Prawa Kościelnego na KUL. Na nowo utworzonym Wydziale Prawa UMCS przyjął propozycję objęcia Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa, początkowo jako profesor kontraktowy, a od r. 1950 jako profesor zwyczajny. Kierował tą katedrą aż do śmierci w roku 1960. Prof. Halban był wielkim humanistą, nie stworzył wprawdzie szkoły, nie wypromował ani jednego doktora ale w życiu Uczelni zapisał się jako doskonały organizator. Jego zasługą jest między innymi akademicka służba zdrowia. Profesor **Józef Mazurkiewicz** (1904-1977) ze Lwowem związany był tylko poprzez przewód doktorski, przeprowadzony na UJK. W roku 1949 prof. Mazurkiewicz zorganizował Katedrę Historii Państwa i Prawa Polskiego. Absolwentem UJK był również prof. **Tadeusz Taras** (1906-1987). Studia prawnicze odbył w latach 1924-28, w roku 1930 uzyskał doktorat. W latach 1939-1940 walczył z Niemcami we Francji. W latach 1941-1946 pracował w Szwajcarii i Francji. Po powrocie do Polski pracował początkowo na stanowisku prokuratora okręgowego w Legnicy, a potem na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku 1949 został przeniesiony do Lublina na

Leon Halban

stanowisko prokuratora okręgowego. Pracę w UMCS rozpoczął w 1950 roku. W dwa lata później utworzył Katedrę Postępowania Karnego i kierował nią aż do emerytury. Był bardzo aktywnym profesorem na UMCS. Pełnił funkcje dziekana Wydziału Prawa oraz prorektora Uniwersytetu. W pamięci tych, którzy go znali, zachował się jako uroczy człowiek o dużym poczuciu humoru. Wykazał też dużo odwagi cywilnej w czasie szczególnie trudnym, w marcu 1968 roku. Publicznie wystąpił wówczas w obronie swoich pracowników i studentów, broniąc poglądów, które wtedy uważano za rewizjonistyczne. Był praktykiem, dobrym pedagogiem. Pozostawił po sobie wiele interesujących prac na temat zasad procesowych oraz niedozwolonych me-

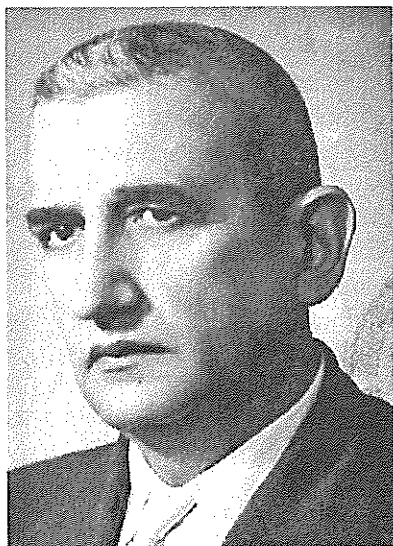
tod zbierania dowodów (podstęp, hipnoza). Był członkiem komisji kodyfikacyjnej tworzącej kodeksy karne z roku 1969. Potrafił doskonale dobierać współpracowników, wobec których był bardzo wymagający.

Tadeusz Taras

Józef Mazurkiewicz

Kazimierz Sand

Magisterium na Wydziale Prawa UJK we Lwowie uzyskał w roku 1936 doc. **Kazimierz Sand**, kierownik Zakładu Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji. Z Lublinem związany był od r. 1952. Tuż po wojnie pracował w Toruniu.

Wydział Humanistyczny został utworzony na UMCS w roku akademickim 1952-1953. Do jego twórców należy zaliczyć dwie absolwentki UJK, które do Lublina przybyły z Krakowa. Były to prof. **Janina Garbaczowska** (1902-1986) i **Maria Grzędzielska**. Prof. Janina Garbaczowska studiowała filologię polską i klasyczną we Lwowie u tak wielkich autorytetów naukowych jak Juliusz Kleiner, Wilhelm Bruchnalski oraz Kazimierz Twardowski. Doktorat uzyskała w roku 1928 u prof. J. Kleinera, który ukształtował ją jako przyszłe-

Janina Garbaczowska

Maria Grzędzielska

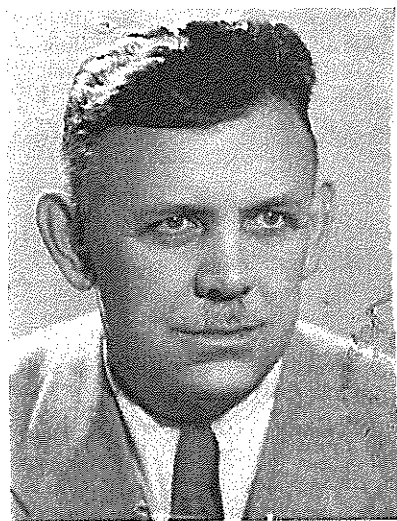
go naukowca. Do II wojny światowej pracowała w szkołach średnich Lwowa. Po wojnie związana była z Krakowem, w roku 1953 przyjęła propozycję objęcia Katedry Literatury Polskiej, a w roku 1962, została kierownikiem Katedry Historii Literatury Polskiej. Od roku 1971 do przejścia na emeryturę kierowała Zakładem Literatury Współczesnej. Wychowała całe pokolenia polonistów, przekazując im wielką kulturę języka polskiego oraz miłość do teatru. Była porywającą mówcą i nieprzeciętną osobowością. Prof. Maria Grzędzińska – polonistka, była również ukształtowana przez szkołę lwowską. W latach 1925-1932 studiowała literaturę polską i francuską, uzyskując stopień doktora filozofii z zakresu filologii polskiej u prof. J. Kleinera. Przed wojną pracowała w szkołach średnich Lwowa. Po wojnie związała się z WSP w Krakowie. Do Lublina została przeniesiona służbowo od 1 X 1956 roku na stanowisko zastępcy profesora przy Katedrze Historii Literatury Polskiej. W swoim dorobku naukowym posiada kilka udanych tłumaczeń francuskiej literatury pięknej na język polski. Jest niezwykle lubiana i ceniona przez swoich uczniów, którzy chętnie spotykają się do dziś u niej w domu.

Przez krótki okres z Lublinem związany był prof. Eugeniusz Konik, urodzony we Lwowie w roku 1914. W Uniwersytecie Lwowskim studiował filologię klasyczną i archeologię pod kierunkiem profesorów R. Gasińca, E. Bulandy i K. Majewskiego, który był jego głównym nauczycielem. Z Lublinem związał się już w roku 1945, ale bardzo szybko przeniósł się do Wrocławia. Powrócił w roku 1952 i przez 4 lata kierował zorganizowanym przez siebie Zakładem Historii Starożytnej UMCS. W roku 1956 po otrzymaniu nominacji na docenta przeniósł się ponownie do Wrocławia. Bardzo krótko z UMCS związany był prof. **Józef Gajek** (1907-1987), urodzony w Wiedniu, wykształcony we Lwowie etnograf, polonista, etnolog, późniejszy profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Z KUL i UMCS związana była w latach 1955-1974 dr filologii słowiańskiej UJK doc. **Bronisława Lindert** (1904-1995).

Ostatnim Wydziałem, w którego kształtowaniu brali udział lwowianie, to Wydział Pedagogiki i Psychologii, utworzony 14 V 1973. Narodziny pedagogiki i psychologii na UMCS wiążą się z powstaniem uczelni. Katedry psychologii i pedagogiki powstały w roku 1945 w ramach sekcji filozoficznej na Wydziale Przyrodniczym. Pierwszym kierownikiem katedry psychologii był prof. **Tadeusz Tomaszewski**, rodowity lwowianin, absolwent UJK gdzie w 1937 roku uzyskał doktorat z psychologii. Z UMCS związany był tylko 3 lata, po czym przeniósł się do Warszawy. Kierownikiem Katedry Pedagogiki był prof. **Mieczysław Ziemnowicz** (1882-1971), który w 1935 roku uzyskał habilitację z pedagogiki na UJK, jednocześnie otrzymując *veniam legendi*. Do r. 1941 we Lwowie w Uniwersytecie również wykładał język niemiecki. Katedrą Pedago-

Mieczysław Ziemiłowicz

Jan Dobrzański

giki UMCS kierował od roku 1945 do przejścia na emeryturę w roku 1960, z przerwą w latach 1951-1957. Był człowiekiem o niezwyklej kulturze osobistej i dużej wiedzy pedagogicznej. Ukształtował wiele pokoleń nauczycieli.

Postacią ze wszech miar godną przypomnienia jest prof. **Jan Dobrzański** (1901-1997). Urodzony pod Lwowem swoim długim życiem objął, podobnie jak prof. Aniela Chałubińska, prawie cały wiek dwudziesty. Prof. Dobrzański ukończył studia historyczne na UJK w roku 1926, specjalizując się w historii oświaty i szkolnictwa. Był pilnym studentem, bardzo dobrze ocenianym przez profesorów historyków L. Finkela i F. Bujaka. W roku 1932 uzyskał doktorat obroniony pod kierunkiem prof. S. Lempickiego. Do II wojny światowej pracował w szkołach średnich Lublina. Po wojnie związany był z KUL-em, a na UMCS prowadził zajęcia zlecone. W roku 1956 objął kierownictwo Katedry Pedagogiki na Wydziale Humanistycznym UMCS. Kierował nią, a potem Zakładem Pedagogiki do emerytury w roku 1972. Prof. Jan Dobrzański był dziekanem Wydziału Humanistycznego oraz dwukrotnie prorektorem Uczelni. W rok po przejściu Profesora na emeryturę powstał samodzielny Wydział Pedagogiki i Psychologii, można zatem uznać, że głównym twórcą Wydziału był właśnie prof. Dobrzański – mistrz wielu pokoleń nauczycieli, legendarna postać Lublina – Iwożanin, człowiek trzech Uniwersytetów: UJK, KUL, UMCS. Był dobrym człowiekiem, lubianym przez swoich uczniów, którzy nadali mu bardzo ciepły pseudonim „Dziadek”.

Prawie wszystkie osoby, które przedstawiłam, odeszły już w krainę cienia. Wraz z nimi odeszła żywa tradycja polskich uczelni Lwowa. Pozostali uczniowie, którzy z kolei mają już swoich uczniów – tak więc wszyscy w ten sposób jesteśmy ogniwami łańcucha historii.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, który dzisiaj składa się z 10 wydziałów i należy do największych uczelni Polski, można uznać za jednego z głównych spadkobierców przedwojennych tradycji akademickich Lwowa.

Referat mój dedykuję mojej Mamie – lwowiance, nauczycielce – absolwentce Seminarium Nauczycielskiego im. Zofii Strzałkowskiej we Lwowie, Marii Ziętkiewicz z domu Soltys.

Autorka:

Krystyna Harasimiuk

Ur. 12 XII 1946 r. w Lublinie. W roku 1964 ukończyła III Liceum Ogólnokształcące im. Unii Lubelskiej w Lublinie. Studia geograficzne na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMCS ukończyła w 1969 r. Od roku 1973 kieruje biblioteką naukową Instytutu Nauk o Ziemi. W roku 1987 obroniła pracę doktorską nt. *Geografia jako przedmiot nauczania w polskich szkołach średnich na ziemiach polskich w latach 1795-1863*. Jest autorką ponad pięćdziesięciu publikacji, w tym jednej książki. Zajmuje się historią nauk geograficznych oraz popularyzacją wiedzy geograficznej. Pracuje obecnie nad historią geografii w Uniwersytecie Lwowskim do 1939 roku.